

Полікультурні засади соціально-педагогічної діяльності

Безпалько Ольга

*Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут психології та соціальної педагогіки*

В останні роки українське суспільство розглядається у працях соціологів, філософів, політологів, психологів, педагогів як полікультурне. Це означає не лише визнання певної етнокультурної різноманітності, а необхідність забезпечення в соціумі принципів співжиття етнокультурних спільнот на засадах демократії, тобто існування в межах однієї країни багатьох культур за умови, що жодна з них не є панівною.

Як зазначає Л.Горбунова полікультурність - це такий принцип функціонування та співіснування в певному соціумі різноманітних етнокультурних спільнот, з притаманним їм усвідомленням власної ідентичності, що забезпечує їх рівноправність, толерантність та органічність зв'язку з широкою кроскультурною спільнотою, взаємозбагачення культур, а також наявність та визначення спільної загальнодержавної системи цінностей та норм, які становлять основу громадянської свідомості кожного члена соціуму [Горбунова 2002: 11].

Оскільки у соціальній педагогіці середовище є визначальним чинником соціалізації особистості в межах якого функціонують різні інститути соціального виховання, очевидно, що врахування культурних особливостей соціуму є одним із завдань суб'єктів соціально-педагогічної діяльності. Така діяльність, спрямована на створення сприятливих умов соціалізації, всебічного розвитку особистості, задоволення її соціокультурних потреб чи відновлення соціально схвалених способів життєдіяльності людини. Результатом соціально-педагогічної діяльності є формування в особистості певного рівня соціальних якостей, самосвідомості, самовизначення та самоствердження як складових суспільного буття, відповідно до її можливостей та особливостей соціального середовища.

Мета соціально-педагогічної діяльності полягає у створенні сприятливих соціокультурних умов соціалізації особистості та визначається соціальною політикою держави і конкретизується низкою завдань. Серед пріоритетних:

зміцнення та активізацію адаптаційного потенціалу особистості; збереження та покращення фізичного, психічного та соціального здоров'я особистості; створення сприятливих умов у мікросоціумі для розвитку здібностей та самореалізації особистості;

надання соціальної, психологічної, педагогічної підтримки та допомоги особистості;

попередження та локалізацію негативних впливів на особистість факторів соціального середовища.

Ці завдання реалізуються суб'єктами соціально-педагогічної діяльності (соціальними педагогами, соціальними працівниками, психологами, реабілітологами) в різних інститутах соціального виховання (загальноосвітніх навчальних закладах, вищих навчальних закладах, центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, позанавчальних закладах, закладах соціального обслуговування тощо).

Враховуючи фактор багатокультурності соціального середовища на макро, мезо та мікро рівнях постає питання про визначення полікультурних засад соціально-педагогічної діяльності фахівців, які реалізують її стратегічну мету та основні завдання.

Перша засада - це сукупність певних принципів соціально-педагогічної діяльності. Такими принципами, на наш погляд, є *принцип гуманізму*, що передбачає визнання людини найвищою цінністю. Він має на меті здійснення соціально-педагогічної діяльності на засадах альтруїзму, емпатії, людяності, прийняття особистості з усім його позитивом та негативом. *Принцип незалежності* означає, що об'єктами соціально-педагогічної діяльності є всі, хто потребує допомоги та підтримки, виключаючи дискримінацію за їх Ідеологічними, політичними, релігійними, національними, віковими особливостями. *Принцип толерантності* полягає в тому, що працюючи з різними групами клієнтів, в тому числі з особами, яким фахівець за різних об'єктивних та суб'єктивних причин не симпатизує, він має бути коректним і терплячим щодо їхньої поведінки, особливостей спілкування, ціннісних орієнтацій тощо. І звичайно класичний психолого-педагогічний *принцип індивідуального та диференційного підходу*.

Наступною полікультурною засадою соціально-педагогічної діяльності ми визначаємо врахування соціально-психологічних (наслідування, ідентифікація, рефлексія) та соціально-педагогічних (традиційний, стилізований, міжособистісний) механізмів соціалізації особистості.

У контексті нашої проблеми більш детально розглянемо механізми другої групи. Базисом традиційного механізму соціалізації є традиція - як деяка константа, що відтворюється в певних групах [Проскуракова 2007], виявляється у групових стереотипах поведінки протягом тривалого часу шляхом передачі від покоління до покоління [Ляшко 2010]. Їх важливість полягає у тому, що втрата соціально-культурних традицій окремої етнонаціональної спільноти може призвести до нівелювання чи зникнення певних морально-етичних цінностей, поширення бездуховності, розриву зв'язків між поколіннями.

Стилізований механізм соціалізації діє в межах окремої субкультури, як комплекс цінностей та особливостей поведінки. Навіть в межах певної національної культури є низка окремих субкультур, які впливають на стиль життя та мислення окремих груп людей і дозволяють їм усвідомити та утвердити себе як не схожих на інших представників спільноти чи соціуму.

На нашу думку сутність міжособистісного механізму соціалізації в полікультурному контексті досить добре розкриває вітчизняний психолог Л.Е. Орбан-Лембрик, яка зазначає, що якщо групу складають представники не однієї, а кількох національностей, то актуалізується значення етнопсихологічних особливостей спілкування у процесі соціалізації особистості, адже в багатонаціональному колективі спостерігається велика кількість форм міжособистісних стосунків за національною належністю, культурною специфікою, своєрідністю мови, звичаїв, традицій. Учасники такої групи долають комунікативні, мовні й психологічні бар'єри, залучаються до нових соціокультурних та етнопсихологічних умов, набувають навичок толерантного ставлення до представників іншої національності та культури [Орбан-Лембрик 2004].

Ще однією засадою соціально-педагогічної діяльності ми визначаємо механізм конструктивної взаємодії суб'єктів полікультурного середовища. Така взаємодія можлива за умов забезпечення поваги до особистості кожного, терпимого чи неупередженого ставлення до поведінки інших, обумовлені національними особливостями представників певної культури, реалізації права особистості на виявлення своєї індивідуальності.

Таким чином, реалізація фахівцями соціальної сфери різноманітних завдань соціально-педагогічної діяльності в міжетнічному середовищі з урахуванням виокремлених полікультурних засад, є однією з передумов її ефективності.

Література

Безпалько, О.В.: Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі. Навч. посіб. -К.: Центр учбової літератури, 2008.-208 с.

Горбунова, Л.: Освіта в умовах поліетнічного суспільства / Л. Горбунова // Вища освіта України. - 2002. - № 4. - С.8-15.

Ляшко, О.Б.: Традиції полікультурного середовища як чинник соціалізації особистості. / О. Ляшко // Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. Випуск 35. - К., 2010. - С. 42-48.

Проскуракова, О.С.: Проблеми концептуалізації понять «традиція» в сучасній науці//Вісник Слов'янського університету, 2007.-№ 10.-С. 31-35.

Орбан-Лембрик, Л.Е.: Соціальна психологія: Підручник. Кн. I: Соціальна психологія особистості і спілкування. — К.: Либідь, 2004. - 576 с.

Summary

The article described the principles of multicultural social and educational activities of specialists of the social sphere : the principles of socio-psychological and socio – educational mechanisms of socialization, constructive interaction subjects multicultural environment.

Keywords: socialization, social and educational activities, multicultural principles.